

**ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ
«УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»**

У статті йдеться про особливості вивчення термінологічної компетентності майбутніх педагогів, що обумовлено значущістю термінології в освоєнні професії, осмисленні сутності педагогічних явищ, побудові професійної комунікації.

Ключові слова: *термінологія, термінологічна компетентність, стандартизація та кодифікація.*

В статье говорится об особенностях изучения терминологической компетентности будущих педагогов, что обусловлено значимостью терминологии в освоении профессии, осмыслении сущности педагогических явлений, построении профессиональной коммуникации.

Ключевые слова: *терминология, терминологическая компетентность, стандартизация и кодификация.*

The article deals with the peculiarities of the study of the terminological competence of future educators, due to the importance of terminology in the development of the profession, understanding the essence of pedagogical phenomena, the construction of professional communication.

Key words: *terminology, terminological competence, standardization and codification.*

Мова кожного народу упорядковує дійсність по-різному, і це результат не особливої ментальності, а наслідки історії народу, його культури, світогляду, контактів з іншими народами, інтернаціоналізації вищої освіти, що містить внутрішню і зовнішню форми. Внутрішня інтернаціоналізація залучена допомогти студентам усвідомити свою роль на міжнародному рівні, а також отримати необхідні навички міжкультурного спілкування. Зовнішня ж приймає

форми навчання за кордоном, тобто мобільність.

Основними складниками інтернаціоналізації освіти є індивідуальна мобільність, мобільність студентів, професорсько-викладацького складу й освітніх програм, а також формування професійної компетентності. На сьогодні інтернаціоналізації освіти приділяється підвищена увага з боку держави з метою збільшення конкурентоспроможності випускників ЗВО на міжнародному ринку й підвищення світового престижу української вищої освіти загалом, цим зумовлена **актуальність** розвідки.

Сучасна лінгвістика потребує фіксації, аналізу й вивчення лексико-семантичних інноваційних процесів, які відбуваються в окремій термінологічній системі, а згодом її стандартизації й кодифікації.

Нагальні потреби сьогодення вимагають від сучасного термінознавства унормованої, класифікованої термінології. Цим і пояснюється зацікавленість проблемами, пов'язаними з термінознавством. Тому не випадковим є ґрунтовне вивчення природи терміна, його структурної будови, способів творення, місця й ролі в певній терміносистемі.

Питаннями термінології займалися такі лінгвісти, як В. В. Виноградов, Г. О. Винокур, В. Г. Гак, І. Р. Гальперін, В. А. Звегінцев, Т. Р. Кияк, І. І. Ковалик, А. В. Крижанівська, Т. І. Панько, О. В. Суперанська. Походження термінів-неологізмів, термінотворення, словотворення, процеси номінації та класифікації вивчали Т. Л. Канделаки, О. С. Кубрякова, В. М. Лейчик, Г. І. Миськевич. Проблемам галузевого термінознавства присвячені праці Н. В. Артикуци, І. М. Кочана, Ю. Ф. Прадіда.

Термінологія будь-якої науки містить систему термінів, що функціонують у межах галузі знань і утворюють термінологічне поле цієї науки. Належність терміна до певного термінологічного поля є найбільш істотною ознакою, яка відрізняє терміни від звичайних слів. За А. В. Суперанською, «термін – це передусім елемент визначеної наукової сфери. Його план змісту – позамовна дійсність, яка майстерно формується в певній науковій системі, а план вираження – мовні елементи своєї або чужої мови й майстерно відібрані

терміноелементи» [2, с. 107].

Т. Л. Канделаки виділяє в термінів план змісту і план вираження: «План змісту терміна – це термін-поняття, план вираження – термін-слово. Саме ця подвійність природи терміна відрізняє його від інших слів» [1, с. 85].

Поле для терміна-поняття – це та система понять, до якої він належить, а для терміна-слова – це сукупність інших термінів – слів, із якими він поєднується в межах певної науки. Однак головне для термінологічного поля, у якому функціонує термін, – його екстралінгвістична спрямованість, відповідно до якої організуються мовні засоби вираження.

Зрозуміло, що, аналізуючи формування термінологічних систем, слід звертатися як до лексичних, так і до понятійних полів, бо вони – екстралінгвістичні чинники, без яких неможлива побудова термінологічного поля. Поле – це екстралінгвістична царина, з якою співвідноситься термін, але в середині поля зазвичай можна спостерігати лінгвістичну впорядкованість термінологічних елементів. Поле як екстралінгвістична даність створює умови для формування термінологічних систем як визначених мовних категорій.

Є. Н. Толикіна відзначає, що «термінологічна система – це така система знаків, зміст і зв'язки якої замкнуті межами однієї галузі знань [3, с. 58]. Системність термінів має насамперед екстралінгвістичну природу, що забезпечується зв'язком терміна із системою понять, тобто система термінів завжди виражає систему понять (кожен термін повинен позначати одне чітко окреслене поняття).

Порівняно з лексико-семантичними одиницями загальнолітературної мови терміни більш системні, оскільки мають вищий ступінь організації, що забезпечується її свідомим формуванням. Отже, проблема формування певної термінологічної системи української мови неминуче виникає на рівні мовознавчого простору, оскільки має регламентований, модельований характер.

Удосконалюється педагогічна термінологічна система і, як і в будь-якій терміносистемі, їй властива значна кількість аналітичних термінів (complex

terms). Це зумовлено тим, що наука вийшла на якісно новий рівень, на якому вироблені синтетичні терміни (simple terms) уже неспроможні задовольнити потреби її понятійного апарату. Тому постає питання про взаємозв'язок синтетичних і аналітичних термінів, а також про умови їхнього варіювання.

Аналітичні терміни – це реакція на сучасні вимоги термінологічної номінації, тобто, з одного боку, це мотивованість, а з іншого – ускладнення понятійного апарату. Загальномовні словотвірні моделі, за допомогою яких створюються синтетичні терміни, не можуть вичерпати всі можливі й необхідні назви педагогічних термінів, тому із цією метою використовують самостійний і актуалізований на сьогодні засіб номінації.

Серед структурних моделей аналітичних педагогічних термінів, за вже встановленою в мовознавстві класифікацією, виділяємо: двокомпонентні, трикомпонентні, чотирикомпонентні та багатокомпонентні.

Двокомпонентні термінологічні сполучення визначаються такими моделями, а саме: а) «прикметник+іменник» (*аномальні діти*), б) «іменник+іменник» (*типи спілкування*), (для експліцитного уявлення значення і внутрішньої форми будемо використовувати такі символи: А – прикметник, N – іменник).

Трикомпонентні терміни мають відповідні структури: а) А+А+N *домашня навчальна робота*; б) N+А+N *закономірності виховного процесу*; в) А+N+N *відкритий урок учителя*; г) N+N+N *оптимізація процесу навчання*.

Збільшення кількості компонентів і збільшення можливостей різноманітних варіантів перебувають у пропорційній залежності. Чотирикомпонентні терміни утворюються на основі трикомпонентної структури й поступово примножують кількість моделей: А+N+А+N *рушійна сила навчального процесу*. Багатокомпонентні терміни мають різну кількість складників: *педагогічна рада загальноосвітнього навчального закладу*. Наявність дефініцій у поданих структурах свідчить про їхню термінологічність.

Моделювання та легітимізація аналітичних педагогічних термінів у царині фіксації повинні мати за основу граматичні структури, що перебувають

у стадії формування. В аналітичних педагогічних термінах переважають міжнародні або запозичені елементи, що тією чи тією мірою адаптувалися в сучасній українській мові. Актуальність дослідження цих термінів, їхня класифікація вказує на інтенсивний розвиток науки.

Предметом вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є мовлення фахової галузі. Тому значну увагу під час вивчення тем дисципліни приділяємо засвоєнню педагогічної термінології, ураховуючи її специфіку. Викладач фактично знайомить студентів із професійною лексикою і в теоретичному, і в практичному аспектах, зокрема аналізуючи структуру педагогічних термінів:

Двокомпонентні терміни української мови: *етичні бесіди, загальна освіта, педагогічні здібності, індивідуальне навчання, інтерактивний тренінг.*

Трикомпонентні терміни української мови: *дедуктивний спосіб пізнання, день відкритих дверей, єдині педагогічні вимоги, ігрові технології навчання, індивідуалізація процесу навчання, класифікація методів навчання, комплексна система навчання.*

Чотирикомпонентні терміни української мови: *затримка психічного розвитку дитини, захист авторських прав і розробок, інформаційно-рецептивний метод навчання.*

Багатокомпонентні терміни української мови: *методи перевірки та оцінювання знань, умінь і навичок; модель індивідуальних навчальних програм в умовах профільного навчання; Кредитно-модульна система організації навчального процесу.*

Термінологічна система потребує постійного перегляду і впорядкування не тільки в межах власної мови, а і в більш широкому розумінні. Термін виконує кілька ролей, пов'язаних із когнітивною та комунікативною діяльністю, а саме володіє можливістю оперувати поняттям, фіксацією рівня знань. Розвиток знань відбувається тоді, коли старі поняття, виражені термінами, починають уточнюватися й переглядатися. Виникає необхідність нововведень, що дає поштовх до переходу на новий рівень наукового знання.

Сучасні міжнародні освітні стандарти висувають високі вимоги до випускників ЗВО. Серед цих вимог виділяється необхідність наявності в майбутніх працівників навичок професійного мислення й комунікації як на світовому, так і на національному рівні. Термінознавство здатне стати базою для розвитку таких компетенцій саме в умовах інтернаціоналізації вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Канделаки Т. Л. Семантика и мотивированность терминов / Т. Л. Канделаки. – М. : Наука, 1977. – 167 с.
2. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология. Терминологическая деятельность / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М., 1989. – 243 с.
3. Толикина Е. Н. Некоторые лингвистические проблемы изучения термина // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии / Е. Н. Толикина. – М. : Наука, 1970.

УДК 808.5

Л.П. Ткаченко

м. Харків

РИТОРИКА ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ

У статті йдеться про застосування низки підходів щодо викладання риторики як навчальної дисципліни професійного спрямування. Проаналізовано можливості цього навчального предмета в системі підготовки фахівців різних галузей, розкрито потенційні можливості його для формування професійно значущих компетентностей.

Ключові слова: *риторика, предмет, підхід, компетентність, фахівець, підготовка, компонент.*

В статье говорится о применении ряда подходов к преподаванию риторики как учебной дисциплины профессионального направления. Проанализированы возможности этого учебного предмета в системе подготовки специалистов различных отраслей,